

SOCIETATEA „MORMINTELE EROILOR – CULTUL EROILOR”

Maria Mihăilescu

În septembrie 1919, când zgomotul armelor încetase, când țara era în plină refacere, se constituie la București, Societatea „Mormintele Eroilor”. Era o consecință directă a Tratatului de Pace de la Versailles care, prin articolele 225 și 226, impunea fostelor state beligerante o serie de obligații privind întreținerea mormintelor ostașilor căzuți.

Sub numele stabilit prin Decretul-Lege nr.4106 din 1919 ea a ființat până în 1927 când, cu ocazia promulgării Legii asupra regimului mormintelor de război, a devenit Societatea „Cultul Eroilor”

Având în frunte personalități de seamă ale vieții politice și culturale românești precum: mitropolitul Miron Cristea - președinte, Elena Dragalina - secretar, dr. N. Lupu, Ion Borcea, generalul Rășcanu, I. Mihalache, dr. M. Popovici, prof. universitar Simion Mândrescu ș.a., Societatea făcea un vibrant apel pentru constituirea unor filiale județene, până la 1 februarie 1920¹.

„Acum când Patria noastră Mare – se spunea în Apel – liberă și mândră cum au visat-o strămoșii noștri, s-a desăvârșit în marginile idealului național, se cade să ne gândim cu pietate la toți cei care și-au dat viața pentru gloria ei.

¹ P. Dan, *Asociații, Cluburi, Ligi, Societăți. Dicționar cronologic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p.310

Sunt fără număr vitejii și martirii căzuți în văile munților, în largul câmpurilor de luptă și în lagărele de robie ale străinătății, departe de căminurile lor, unde mamele și copiii lor îi plâng fără să le știe locul mormântului.

Cultul lor, al morților glorioși, e o datorie de seamă a celor ce supraviețuiesc din generația de aur a României Mari”².

Sediul Societății a fost stabilit la București, în Palatul Cercului Militar, din strada Intrarea Sărindar³

Societatea înființată a avut un statut: „Statutul Societății «Mormintele Eroilor căzuți în Război» sub Înalta Ocrotire a Majestății Sale Regina Maria”

Proiectul de Decret-Lege de înființare a Societății a fost semnat de generalul erou al luptelor de la Mărăști, Arthur Văitoianu și a fost adresat regelui Ferdinand.

„Sire

Una dintre cele mai însemnate datorii ce ni le impune timpul actual este îngrijirea mormintelor eroilor căzuți în război, morminte atât de prețioase neamului nostru.

În multe localități inițiativa privată a făcut pași măreți. Preoți, învățători, fruntașii satelor, proprietari, intelectuali, bogați și săraci, se adună, se consfătuiesc și iau hotărârea pentru cinstirea mormintelor sfinte.

Considerând că această operă de recunoștință are un înalt rol educativ pentru generația actuală și cea viitoare și pentru a veni în ajutor inițiativei private, pentru a o completa, în fine pentru a înfrumuseța aceste morminte ce se găsesc răspândite în teritoriul României Mari și a lumii întregi, am luat hotărârea de a înființa sub înaltul patronaj al M.S.Regina Maria, Societatea „Mormintele eroilor căzuți în război”.

Pentru ca societatea să-și atingă scopul, am întocmit alăturatul proiect de decret-lege prin care i se recunoaște calitatea de persoană morală.

² Arhivele Naționale Tg. Jiu, fond Prefectura Gorj, dosar nr.7/1920, f.3

³ Ibidem

Dacă și Maiestatea Voastră aprobă acest proiect de decret-lege, încuviințat și de Consiliul de Miniștri prin Jurnalul no.2183, cu cel mai profund respect. O rog să binevoiască a-l semna.

Sunt cu cel mai profund respect

Sire,

Al Maiestății Voastre

Prea plecat și prea supus servitor.

Ministru de războiu

General de corp de armată

Artur Văitoianu

1919, septembrie 12”⁴

Regele Ferdinand I, răspunde în aceeași zi Raportului ministrului de Război, fiind de acord cu înființarea Societății, iar din partea Statului s-au acordat anumite înlesniri printre care și scutirea de plată pentru transport pe căile ferate ale Statului român pentru persoanele însărcinate cu inspectarea cimitirelor și comitetelor filiale.⁵

Statutul cuprinde șapte capitole:

- 1) Înființarea și scopul societății
- 2) Fondurile
- 3) Membrii
- 4) Organele de administrație
- 5) Reprezentarea legală a societății
- 6) Controlul
- 7) Dispozițiuni generale

În capitolul I este specificat faptul că scopul Societății este:

- a) *„De a descoperi locul unde există mormintele celor căzuți pentru patrie;*

⁴ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.73/1921, f.19 - 20

⁵ Ibidem, f.20

- b) *De a aduce acestor morminte îmbunătățirile necesare ca ziduri împrejmuitoare, cruci, pietre funerare, monumente, mausoleuri, biserici, împodobiri cu plantațiuni de arbori vii ca: garduri, cruci, troițe, capele etc.*
- c) *De a ridica monumente și alte lucrări artistice pentru a eterniza memoria eroilor morți și luptele din Războiul pentru Întregirea Neamului*
- d) *De a îngriji ca ziua comemorării eroilor să fie serbată cu mare fast religios, școlar, național, militar”⁶*

Fondurile proveneau din subvenții, donații, cotizații, beneficii din serbări, concerte religioase.

În capitolul IV se face precizarea la articolul 16:

„Comitetul Central se compune din:

M.S.Regina, președinta de onoare

Cinci doamne, soții de generali morți în război, sau în viață, aleși de adunarea generală.

I.P.S. Mitropolitul Primat

Ministru de război

Ministru de interne

Ministru de domenii

Ministru de culte

Ministru de lucrări publice

Șeful M.St.Major al armatei”⁷

În toate reședințele corpurilor de armată și în toate județele țării exista un Comitet structurat după modelul Comitetului Central. Președintele activ al Comitetului Central era de drept I.P.S.S. Mitropolitul Primat.

La Congresul din 8 iunie 1919 al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, ce o avea în frunte pe principesa Alexandrina Gr. Cantacuzino, alături de alte doamne ca Elena Glogoveanu, Elena Odobescu, Zoe Gr.Râmniceanu, Ana Florescu, I.P.S.S.Pimen, mitropolit al Moldovei

⁶ Ibidem, f.21

⁷ Ibidem, f.23

și al Sucevei. „I.P.S.S. dă citire propunerii de a se clădi o biserică pe mormintele eroilor de la Mărășești, loc de piosă cinstire pentru sutele de mii de soldați și civili care făcuseră jertfa supremă în anii Războiului de Întregire Națională⁸.

Societatea „Mormintele Eroilor” prin acordul încheiat la 7 august 1922 cu S.O.N.F.R. se alătură acestei societăți mai ales prin exhumarea și înhumarea osemintelor eroilor de la Mărășești în criptele viitorului mausoleu.

Președintele Societății „Mormintele Eroilor”, filiala județului Putna, general Lișcu adresează un Apel tuturor primăriilor pentru înscrierea în această societate a cât mai multor cetățeni:

„APEL

Pe pământul județului Putna, unde în cursul războiului din anii 1916-1918, sau desfășurat lupte crâncene, se găsesc îngropați mii de ostași, cari au căzut la părțile Moldovei, făcându-și datoria.

Pe câmpurile de la Mărăști și Mărășești, precum și în toate celelalte puncte unde au avut loc lupte încă se mai găsesc oseminte ne adunate, încă se mai găsesc cruci izolate, neîngrijite, expuse a dispărea în cea mai scurtă vreme.

Datoria noastră de buni români și cetățeni, cari astăzi trăim într-o Românie Mare creiată prin sacrificiile de sânge ale acestor eroi, este de a cinsti memoria lor îngrijindu-ne de locașurile lor de veci, înfrumusețând cimitirele lor și adunându-i la un loc așa precum au fost adunați când au plecat la lupte.

Alături de soldații căzuți pe front, județul Putna este bogat în exemple de adevărat patriotism. Mulțime de cetățeni au căzut pradă furiei dușmane, pentru că prin toate mijloacele s-au pus în slujba armatei de pe front.

Memoria lor trebuie să fie cinstită, locașurile lor de odihnă trebuie să fie loc sfânt de unde se învață dragostea de țară.

⁸ V. Bălescu, **Mausoleul de la Mărășești**, Editura Militară, București, 1993, p.7

Să arătăm lumii că suntem demni de sacrificiile făcute de ei și să învățăm prin aceasta copiii noștri cum trebuie să cinstească memoria celor ce și-au dat viața pentru țară.

Pentru atingerea acestui scop cu onoare vă rog să binevoiți a face o largă propagandă printre toți cetățenii spre a se înscrie câți mai mulți în Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în războiu” care are înalta misiune de a îngriji de soarta cimitirelor celor ce au căzut pentru țară”

Se dă mai jos copie după art. 6 8, din Statutul Societății „Mormintelor Eroilor căzuți în Războiu”, în care se arată condițiunile și calitatea membrilor ce pot fi admiși în Societate.

„Art.6. Membrii societății sunt:

- a) Fondatori, cei care vor lua parte activă la înființarea societății; vărsând odată pentru totdeauna, minimum 500 lei.*
- b) Donatori cei care vor fi vărsat societăței o donațiune de cel puțin 1000 lei.*
- c) Activi, cei care vor cere a fi primiți în societate și se vor obliga a plăti o cotizațiune cel puțin 24 lei anual.*

Art.7. Familiile celor căzuți în războiu (părinți, soție și copii), sunt de drept membri activi, plata cotizațiunei fiind facultativă.

Art.8. Din societate nu vor putea face parte acei cari vor fi avut o condamnăție din cauza neîndeplinirii datoriei în timp de războiu.

Se anexează și un număr de liste de înscrieri.

Președintele Societății „Mormintele Eroilor căzuți în Războiu”, Filiala jud.Putna

Comandantul Diviziei 6-a

General Lișcu”⁹

Pe data de 11 iunie 1924 Primăria Comunei Urbane Adjud, trimite o Adresă prefectului județului:

„Domnule Prefect,

Avem onor, a vă comunica spre a Dstră cunoștință că din ziua de 9 Maiu a.c. s-a prezentat în comună delegatul Societății Mormintelor Eroilor, Plutonierul Chelaru, care cu o echipă de lucrători a început a

⁹ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr.85/1924, f.10

deshuma osemintele eroilor morți în timpul războiului, și cari sunt îngropați în cimitirul nou și vechiu al Orașului.

După terminarea deshumării osemintele vor fi transportate în Criptele Bisericii Neamului de la Mărășești.

Președinte

Ss Indescifrabil

Secretar

Ss indescifrabil

Domniei Sale

Domnului Prefect jud.Putna, Focșani”¹⁰

Și nu puține au fost asemenea semnale de pe tot cuprinsul județului.

La 24 noiembrie 1924, Inspectoratul Regiunii II a Societății „Mormintele Eroilor căzuți în Războiu”, trimite o Adresă către Primăria Focșani:

„Primăria Comunei Focșani

Ofițerul Stărei Civile

Am onoare a vă înainta alăturat un tabel cu numele a 192 Eroii Români, identificați și 18 neidentificați, care s-au exhumat în luna septembrie și octombrie a.c. din cimitirul Nordic, și care s-au transportat, pentru reînhumarea definitivă la Mausoleul din Mărășești (Biserica Neamului), rămânând Dv. pentru păstrare”¹¹

Odată cu această Adresă, Inspectoratul Regiunii II trimite și tabelul cu eroii exhumati – ce cuprindea rubricile: numele și prenumele eroului, gradul, unitatea din care a făcut parte, data morții, după ce s-a putut stabili identitatea eroului.

Astfel, la ultima rubrică apar eroi care au putut fi identificați după „autorizație moarte Primăria Focșani”, sau „după tabelul luat din Capela militară”, „după cruce”¹².

¹⁰ Idem, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr.80/1924, f.12

¹¹ Idem, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr.132/1924, f.14

¹² Ibidem, f.20 - 25

În tabelul cu eroi necunoscuți rubricile cuprindeau: forma craniului „mare”, „potrivit”, „sfărâmat”, „mic”, „oval”, „lungăreț”, „sfărâmat în dreapta”, „fire de păr negru” sau „castaniu”, „șaten”¹³

Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în Războiu” s-a ocupat și de realizarea și îngrijirea locurilor unde se găseau ostașii germani:

„Către

Dl Colonel Costescu L.

Prefectul județului Putna.

Loco

Deoarece în ziua de 25 Februarie 1927 urmează a se întruni Comisiunea care trebuie să procedeze la facerea formelor pentru exproprierea terenului ales pentru Cimitir de Concentrare German și aliații lor în care cimitir să se înhumeze rămășițele foștilor vrăjmași cari acum sunt în o mulțime de Cimitire ce sunt răspândite în partea de apus a liniei ferate Focșani - Adjud și care teren e pe șoseaua Satu Nou – Tișița - Cosmești și la 5 km 650 răsărit de Satu - Nou în locul numit Poiana lui Frunză”¹⁴

Administrația Plășii Trotuș, trimite la 7 iulie 1924 o Adresă prefectului județului în care relatează modul cum s-a procedat la deshumarea unor oseminte de eroi respectând dispozițiile Societății „Mormintele Eroilor căzuți în Războiu”:

„Domnule Prefect,

În executarea ordinului Dvoastră sus pus pe Adresa Nr.198/1924 a Societății Mormintele Eroilor căzuți în Război cu privire la modul cum s-a făcut deshumarea eroilor în com.Scurta; astăzi transportându-mă în comuna arătată am procedat la cercetarea cazului dresând alăturatul proces-verbal din care reiese:

- 1) Desgroparea osemintelor eroilor s-a făcut cu băgare de seamă, s-a procedat binișor, osemintele fiecărui erou, s-au împachetat în câte un coș de pânză donat de sătencile din comună, că osemintele astfel*

¹³ Ibidem, f.26

¹⁴ ANVn, fond Prefectura jud. Putna, dosar nr. 63/1927, f.6

împodobite au fost duse cu băgare de seamă în biserică, unde au stat o noapte, când a doua zi s-a oficiat de către Preotul Paroh Traian Andreescu serviciul religios pentru morți, în prezența autorităților comunale, șefului de post și Școalele din comună.

2) După ce li s-a oficiat serviciul religios

Dsale Dlui Prefect al jud. Putna”¹⁵

În anul 1927 Societatea își schimbă denumirea în „Cultul Eroilor” promulgând și o **Lege asupra Regimului Mormintelor din Războiu din România**. Președintele a fost ales Ion Ionescu Dolj.

Statutul Societății patronată tot de M. S. Regina Maria, avea sediul central în București și sediile comitetelor afiliate în capitalele județelor și în comunele respective.

În capitolul I al Statutului este precizat scopul Societății care era definit prin **Legea asupra regimului mormintelor de războiu din România**.

„Identificarea și ocrotirea mormintelor ostașilor fără nici o deosebire de religie sau origină etnică – căzuți în timpul și din cauza războiului, situate pe teritoriul român”¹⁶.

Societatea avea ca scop și îngrijirea, înfrumusețarea, păstrarea tuturor mormintelor din timpul războiului, situate pe teritoriul român.

„Pentru o mai lesnicioasă și mai bună îngrijire și păstrare, mormintele vor fi grupate în cimitire de onoare, osuarii, mausolee, cripte etc.”¹⁷

În acest sens se avea în vedere executarea sau contribuția la executarea de monumente, plăci comemorative, alte lucrări artistice menite a eterniza memoria eroilor, stimulându-se inițiativa particulară.

Un paragraf important este ocupat de comemorarea „Zilei Eroilor”, în fiecare an de ziua „Înălțării Domnului”: *„Decretată în Stat ca sărbătoare națională, în mod cu totul demn se va sărbători atât în tot cuprinsul țării*

¹⁵ Idem, dosar nr. 80/1924, f.17

¹⁶ Idem, dosar nr. 37/1927, f.6

¹⁷ Ibidem

cât și în străinătate de autoritățile române, prin organizări de Te-deum-uri, procesiuni și serbări cu înalt caracter național, la care vor participa în mod obligatoriu, toate instituțiile de stat și particulare, fără deosebiri de religie sau origine etnică”¹⁸

Celelalte șapte capitole ale **Statutului** se refereau la: fondurile Societății, membrii ei, organele de administrație și conducere, organizarea centrală, reprezentarea legală, administrația fondurilor și dispoziții generale.

Alături de Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, și-a adus și ea contribuția la comemorarea eroilor.

Printre multele documente ale timpului se găsește și scrisoarea președintelui Societății „Cultul Eroilor” I. P. S. S. Patriarhul României, Miron Cristea, către primarul orașului Focșani:

„Domnule Președinte,

Cu o vie mulțumire sufletească am urmărit încă dela început, activitatea culturală națională a Instituțiunilor și Asociațiunilor culturale din toată țara la ale căror izvoare de lumină se adapă sufletele dornice de cultură.

Numai prin cultivarea virtuților strămoșești vom reuși să păstrăm ceea ce cu mari jertfe s-a putut înfăptui dealungul veacurilor. Evocarea acestor jertfe va fi pentru tinerele generații un imbold spre fapte mărețe.

Și nici o altă zi nu este mai potrivită pentru preamărirea acestor jertfe ca „Ziua Eroilor”

Organizați serbări și faceți să tresară în toate sufletele fiorul recunoștinței către memoria celor ce prin sacrificiul vieții lor, ne-au dat întregirea neamului.

Mergeți din casă în casă, propovăduind în numele Societății „Cultul Eroilor” și împărțind insignele Societății, primiți prinosul ce vi se va da pentru întreținerea mormintelor de război de pe pământul României, pe care Societatea le îngrijește deopotrivă, fără deosebire de neam sau religie.

Dumnezeu vă va răsplăti străduințele.

¹⁸ Ibidem, f.7

Din parte-mi vă urez spor la muncă și rod bogat în ogorul cultural desțelenit de instituția D-voastră și vă binecuvântează cu patriarhicești binecuvântări.

Președintele Societății „Cultul Eroilor”

Miron Cristea

Patriarhul României

D-sale Primar al orașului Focșani”¹⁹

În decursul anilor, Societatea „Cultul Eroilor” și-a adus contribuția la amplasarea unor plăci comemorative, monumente care să amintească jertfa de sânge a înaintașilor, la Vidra, Panciu, Odobești, Adjud, Varnița, Tișița, precum și la ridicarea mausoleelor de la Mărăști, Mărășești, Soveja, Focșani.

Cel care fusese președintele Societății „Mormintele Eroilor” filiala Putna, generalul T. Lișcu, ia inițiativa în anul 1927, pentru ridicarea „Mausoleului Eroilor” de la Focșani, făcând numeroase demersuri pentru strângerea fondurilor necesare „acestei grandioase opere demnă de bravura eroilor Focșăneni și Putneni, cari cu murit chiar în această regiune și a căror sacrificiu ne-au dat frumoasa Românie de astăzi”²⁰.

Societatea „Mormintele Eroilor – Cultul Eroilor” prin concretizarea inițiativelor sale având ca scop nobil cinstirea și neuitarea celor căzuți pe Câmpul de Onoare, pentru îndeplinirea idealului Național, rămâne în istorie ca o Societate de mare suflet românesc.

¹⁹ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, dosar nr. 88/1928, f.48

²⁰ Idem, dosar nr. 63/1929, f.14